

Kerekasztal-beszélgetés David Albahari munkásságáról

Június 12-én, a Belgrádi Városi Könyvtár szervezésében kerekasztal-beszélgetést rendeztek David Albahari munkásságáról neves irodalmárok, kritikusok és szerkesztők részvételével. A beszélgetést, amelyen mind-egyik meghívott Albahari eddigi gazdag életművének más-más aspektusát emelte ki, Mihajlo Pantić, a Belgrádi Filológiai Kar professzora vezette. Mint elmondta, a Belgrádi Városi Könyvtár immár negyedik alkalommal rendez ilyen kerekasztal-beszélgetést a szerb irodalom kimagasló, élő vagy már elhunyt szerzőiről. Az előző beszélgetéseket Dragoslav Mihailović (az író nyolcvanadik születésnapja alkalmából), Svetlana Velmar-Janković, valamint Branko Miljković munkásságának szentelték, és mindhármukról egy-egy szöveggyűjtemény jelent meg, és a tervek szerint Albahariról is születik majd egy. Pantić bevezetőjében sajnálatát fejezte ki, hogy Svetislav Basara objektív okok miatt nem tudott eljönni.

Elsőként Radivoje Mikić professzor szólalt meg, aki Albahari 1988-ban megjelent, immáron kultikussá vált *Cink* című regényéről értekezett. Mikić ezt a regényt fontos stációnak tartja a szerb kisregény fejlődéstörténetében, és olyan hagyomány folytatását látja benne, melynek legelején Miloš Crnjanski *Napló Čarnojevićről (Dnevnik o Čarnojeviću)* című műve áll. Elmondása szerint a könyv azzal gazdagította a hazai regénypoétikát, hogy rengeteg olyan elemet sikerült magába építenie, amelyeknek a regényműfajhoz semmi közük sincsen, mindazonáltal azonban sikerült regénynek maradnia. Mikić többféle poétikai „vetélytársi viszonyt” vél felfedezni ebben a regényben, a fantázia és a reális emlékek egybejátszását, az élet és a történet viszonyának narratív problematizálását emelte ki, a dokumentarizmus és az életrajziség irodalommá alakításának lejeune-i posztulátumaira hivatkozva.

Vasa Pavković kritikus Albahariban a rövidtörténet legnagyobb kortárs szerb íróját látja. Szerinte Albahari, „a tömörség és szikárság eme ideológusa”, az immár negyven éve megjelent első könyvétől (*Családi idő – Porodično vreme*) mind a mai napig (legújabb könyve épp a *Kis történetek (Male priče)* címet viseli, mesterien megírt, izgalmas rövidtörténeteiben voltaképpen úgy beszél az élet misztériumairól, az emberi lét végső kérdéseiről, hogy azokat nemegyszer szinte a banálisan egyszerű mindennapiság álcájába rejti, és jellemző humorral fűszerezi. Pavković ugyanakkor kiemelte Albahari rendkívül gazdag szerkesztői (a *Pismo*, illetve a *Književna reč* folyóiratok szerkesztője is volt), valamint műfordítói munkásságát is, melynek csúcsein Thomas Pynchon, V. S. Naipaul, David Grossman, John Barth, John Updike és még sok más világirodalmi kiválóság művei állnak. A kritikus hangsúlyozta, hogy rendkívüli irodalmi ízlésről is tanúskodnak Albahari fordításai, hiszen olyan szerzők műveivel ajándékozta meg a szerb irodalmi kultúrát, akik csak évekkel vagy évtizedekkel később tettek szert nemzetközi elismertségre.

Gojko Božović, a neves belgrádi kiadó, az *Arhipelag* (Albahari műveinek, illetve műfordításainak egyik kiadója) igazgatója rendkívül fontosnak tartja Albahari *A háború előtt (Pre rata)* című elbeszélését. Véleménye szerint ez az elbeszélés nagy fordulatot jelez a szerző életművében, hiszen a (kvázi)idillikus „családi időbe” itt tör be első alkalommal a „történelmi idő” brutalitása. Az emberi tapasztalatot, állítja Božović, most már a háború előttire, illetve háború utánira lehet és kell osztani. Albahari *Csalétek (Mamac)* című regényében, az anya életrajzának rekonstruálási kísérletében az intim és a történelmi idő összecsapása drámai méreteket ölt, mondta Božović.

Albahari mostani kiadója, a *Čarobna knjiga* igazgatója, Ivan Radosavljević pedig a szerző újabb, 2011-ben megjelent *Ellenőrzőpont (Kontrolni punkt)* című regényét elemezte. Szerinte Albahari arra a kérdésre, hogy kell-e az irodalomnak erkölcsi elkötelezettség olyan időkben, amikor a társadalom erkölcsi válságban van, ezzel a könyvvel egyértelműen pozitív választ adott. Csakhogy ebben a háborús regényben nincs konkrét (délsláv) lokalizáció, hanem a hősök egy archetipikus és groteszk háborús helyzetben találják magukat, ahol teljesen értelmetlenül egyenként elhullanak. Albahari regényének egyértelmű háborúellenességét, állítja Radosavljević, a szerzőre jellemző finom humor csak még jobban kihangsúlyozza.

Goran Korunović fiatal költő és irodalmár Albahari életművének esszéisztikus-autopoétikai dimenziójával foglalkozott, különös tekintettel a *Téher (Teret)* című esszékötetben szereplő *Interjú önmagammal (Intervjua sa samim sobom)* című írásra. Ezt a szöveget Korunović véleménye szerint

párhuzamba lehet állítani Ivo Andrić *Beszélgetés Goyával (Razgovor sa Gojom)* című művével: ő úgy látja, hogy itt Albahari egyfajta intertextuális dialógust folytat nagy elődjével, amely során többek között az író társadalmi elkötelezettségének szükségessége, illetve szükségtelensége között tépelődik.

Milica Lazović fiatal irodalmár szintén Albahari esszéírói munkásságát elemezte, leginkább azokra az esszékre összpontosítva, amelyekben a szerző saját tanulóiéveiről ír, vagyis amelyekben a legnagyobb olvasói, képzőművészeti, filmművészeti, illetve zenei élményeiről számol be. Elmondása szerint Albahari volt az első, aki beépítette a szerb (jugoszláv) prózába a modern (művész)filmeket, valamint a rockköltészetet mint fontos szövegformáló tényezőt. Szerinte Albahari épp a rockzene világából meríti azt a poétikai kényszert, hogy minden művében új formákkal kísérletezzon. Lazović figyelmét nem kerülték el azok az esszék sem, amelyekben a szerző életre szóló irodalmi barátságairól beszél (Aleksandar Tišma, Danilo Kiš, Raša Livada).

Albahari fiatalabb írókollégája, Vule Žurić szellemes felszólalásában arról beszélt, mikor és milyen körülmények között találkozott először Albahari prózai világaival: valójában egyetlen Albahari-mondat keltette fel a figyelmét még valamikor kamaszkorában: „Čovek koji je ubio Libertija Valansa stoji pred našim vratima”, hangzik ez a mondat. Akkoriban ő még, mint mondta, nem ismerte John Ford *The Man Who Shot Liberty Valance* című filmjét, és később, amikor (Albahari elbeszélését elolvasva) megnézte a filmet, sehogy sem tudott elvonatkoztatni attól az ijesztő „ténytől”, hogy az az ember, Liberty Valance gyilkosa, ott áll Albahari ajtaja előtt valahol Zimonyban. Žurić Szarajevóból költözött át Belgrádba a kilencvenes években, és mint mondta, Belgrádot, de legfőképp Zimonyt mint Albahari fontos toposzát még a mai napig is kizárólag Albahari könyvein keresztül tudja csak igazán megélni. Az irodalom tehát, főleg épp Albahari, a nagy példakép révén, saját bevallása szerint, nagyon is „beleavatkozott” Žurić életébe.

Mladen Vesković kritikus szerint Albahari a szerb irodalomnak immáron emblematikussá vált szerzője, amit az a tény is alátámaszt, hogy Ivo Andrić után ő a legtöbbit fordított hazai író. Vesković előadásában a *Piőćák (Pijavice)* című regényre helyezte a hangsúlyt, Albahari legkomplexebb művének nevezve azt. Ebben a műben Vesković elmondása szerint a reális idő és az apokaliptikus idő csapnak össze.

A már egy ideje külföldön élő fiatal irodalmár, Aleksandar Pavlović Albahari külföldi tudományos recepciójára helyezte a hangsúlyt. Ő arról értesítette a jelenlevőket, hogy nem múlik el egy olyan szlavista konferencia

vagy kongresszus, amelyen ne lenne legalább két-három előadás valamely Albahari-műről. Még érdekesebb azonban az a tény, állítja Pavlović, miszerint Albahari művei iránt leginkább a fiatal kutatók, a doktoranduszok vonzódnak, akik leggyakrabban a *Csalétek*, a *Piócák* és a *Götz és Meyer (Gec i Majer)* regényeket elemzik, különös hangsúlyt fektetve a holokauszt-téma második generációs feldolgozására, az ún. *posztmemória* működési mechanizmusainak feltárására összpontosítva.

Végül a kerekasztal szervezője, Mihajlo Pantić vette át a szót. Elmondta, hogy a hosszú évekig Kanadában élő Albaharit abban az országban egészen máshogyan olvassák, mint nálunk. Ennek a különbségnek a fontosságára Pantić nemrég, egy Calgaryban rendezett szlavista konferencia után döbbsen igazán rá, amikor egy kanadai kollégájával, John Melnickkel kezdett levelezni: a kanadai irodalomtudós Pantićhoz intézett leveleiből az derült ki ugyanis, hogy a különböző kulturális horizont teljesen más szempontokat emel ki Albahari műveiben, mint az itthoni kritikusok. Azt azonban, hogy pontosan miben is rejlik ez a különbség, Pantić nem árulta el a közönségnek.

Legvégül maga David Albahari is megszólalt. Megköszönte az elemzőknek, hogy ilyen behatóan foglalkoznak a műveivel, ugyanakkor a maga visszafogott szellemességével kijelentette, hogy számára is rengeteg új dologra derült fény ezekből az előadásokból, és hogy hazatérően mindenképpen megpróbálja összefoglalni majd a hallottakat az „író Albaharinak”. Végül pedig nemrégiben megjelent, élete első verseskötetével búcsúzott ugyancsak jellemző humorával a közönségtől, mondván, hogy „soha nem késő költővé válni az embernek”.

